

Швидка оцінка доцільності надання грошової допомоги

Білопільська громада, Сумська область

Серпень 2024 року
Україна

КЛЮЧОВІ ТЕЗИ

Усі опитані споживачі (47 з 47) **основною перешкодою у доступі до ринків** назвали **обстріли** або страх обстрілів, а також обмежений зв'язок (37), транспортні обмеження (29) та скорочений графік роботи магазинів (28).

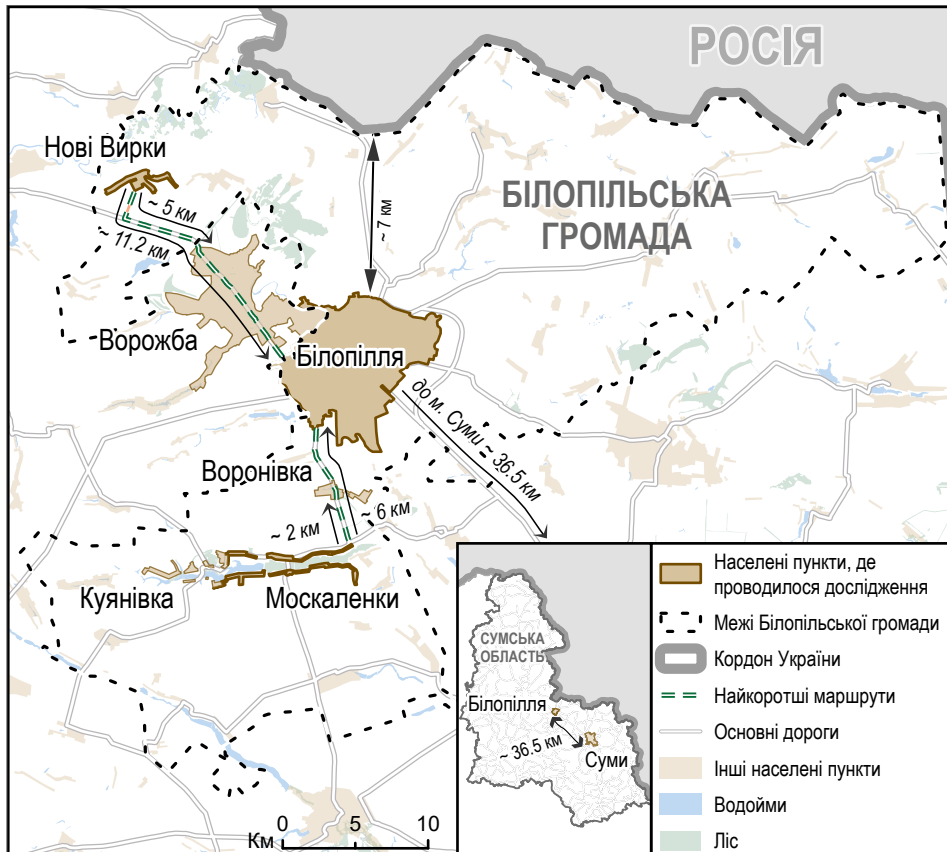

Попри те, що основні продукти харчування та засоби гігієни були доступними для більшості споживачів, половина з них, зокрема усі респонденти Нових Вирок (9 з 9), зазначила, що **вони б витратили грошову допомогу на купівлю їжі** (23 з 47).

Велика частка опитаних респондентів (38 з 47) повідомила про **доступність готівки** у Білопільлі, однак, за отриманими даними, там **немає функціонуючих банківських відділень**, а більшість банкоматів не працює взагалі або працює з перебоями через відключення електроенергії або відсутність в них готівки.

Карта 1: Досліджені населені пункти в Білопільській громаді та населені пункти, в яких опитані споживачі мають доступ до магазинів

КОНТЕКСТ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ

Білопільська громада розташована в центральній-східній частині Сумської області й межує з Російською Федерацією. З лютого 2022 року по квітень 2022 року частина населених пунктів громади перебувала під контролем Росії. У квітні 2022 року Україна відновила контроль над цією територією. Через близькість до російського кордону населені пункти громади зазнають регулярних обстрілів артилерією та дронами, що [порушує повсякденне життя](#).

За підрахунками, загальна чисельність населення дослідженої громади [складає 21 000 осіб](#), з них 2 300 – ВПО та 900 – особи, які повернулися до місць постійного проживання. Проте підрахунок чисельності населення на рівні громади ускладнений через евакуацію цивільного населення з [прифронтових територій, починаючи з 2023 року](#) та активізацію бойових дій на прикордонних територіях у серпні 2024 року, що призвело до [погіршення гуманітарної ситуації](#).

Це дослідження проводилось у 3 населених пунктах громади: **Білопільлі** – адміністративному центрі громади, **Москаленках** та **Нових Вирках** – менших населених пунктах на заході та півдні громади, в яких сукупно проживає близько 7 400 людей (див. карту 1).¹

Дане дослідження було ініційоване Цільовою робочою групою з питань доцільності готівкової та ваучерної допомоги, що входить до складу Робочої групи з надання грошової допомоги, з метою оцінки доцільності грошової допомоги в населених пунктах Білопільської громади, які розташовані поблизу лінії фронту та регулярно обстрілюються.

МЕТОДОЛОГІЯ:

Організації-члени Цільової робочої групи – «Людина в біді» та «Save the children» – опитали двох продавців та 47 споживачів у 3 населених пунктах Білопільської громади. Інтерв'ю проводились по телефону з огляду на безпекову ситуацію в межах досліджуваної території. Збір даних здійснювався з 13 по 20 серпня 2024 року.

Результати дослідження, представлені в цьому інформаційному бюлетені, слід вважати індикативними.

Доступ до готівкових коштів та ринків

Усі опитані споживачі з Білопілья (30 з 30) купують необхідні товари у своєму місті, водночас, за отриманими даними, споживачі з Москаленок (5 з 8) та Нових Вирок (7 з 9) здійснюють покупки в сусідніх населених пунктах, зокрема у Ворожбі, Воронівці, Куянівці або в Білопільлі. 4 споживачі (по 2 з Москаленок та Нових Вирок) повідомили про те, що вони переважно здійснюють покупки у Сумах, що за 36,5 км від Білопілья. Там можна купити все необхідне та зняти готівку. Лише одна учасниця з Нових Вирок повідомила, що здійснює покупки в межах населеного пункту, і їй необхідно менше 20 хвилин, аби пішки дістатися до ринку. З 47 респондентів, 21 витрачає на дорогу до магазину менше 20 хвилин, 22 – від 20 хвилин до 1 години, а ще 4 – більше 1 години. Більшість (26 з 30) опитаних учасників Білопілья дістаються до магазину пішки, а жителі Москаленок (4 з 8) та Нових Вирок (4 з 9) – громадським транспортом. Лише четверо опитаних споживачів користуються власним авто.

Усі (47 з 47) опитаних респондентів визначають **обстріли або страх обстрілів основною безпековою перешкодою** для доступу до ринку, на другому місці – наявність мін/боєприпасів, що не розірвалися, оскільки ця громада перебувала під окупацією у 2022 році. Окрім цього, для 14 з 47 учасників дослідження предметом хвилювання була недостатня кількість бомбосховищ, оскільки дана територія постійно обстрілюється артилерією та дронами. Обидва опитані продавці теж побоювалися обстрілів та непокоїлися через наявність мін/боєприпасів, що не розірвалися (див. Таблицю 1).

Таблиця 1: Перешкоди у доступі до магазинів, зазначені споживачами

Перешкода	Білопілья (30)	Москаленки (8)	Нові Вирки (9)
Обстріли, страх обстрілів	100%	100%	100%
Обмежений зв'язок	73%	88%	89%
Транспортні обмеження	60%	63%	67%
Скорочений графік роботи магазинів	70%	50%	33%
Пошкоджені дороги	10%	100%	100%
Наявність мін/боєприпасів, що не розірвалися	30%	50%	44%
Відсутність бомбосховищ	23%	50%	33%
Присутність військових	30%		
Страх пограбування	20%		
Блокпости	7%	13%	11%
Страх домагання	7%		
Страх викрадення	7%		

37 з 47 споживачів у Білопільській громаді також вважають фізичні перешкоди проблемою, оскільки через **обмежений зв'язок** може не бути можливості викликати допомогу у разі надзвичайної ситуації. За словами споживачів, **транспортні обмеження** (29) та скорочений графік роботи магазинів (28) теж становлять перешкоди для здійснення покупок. Усі опитані учасники з Москаленок та Нових Вирок наголосили на поганому стані доріг до магазинів.

«Не завжди можна зняти готівку, бо її або немає, або неможливо дістатися до банкомату. Магазины, продукты, все здається є, але лише найнеобхідніше [найосновніше]»,

- споживач з Нових Вирок

«Часто у банкоматі немає готівки, через що людям треба їхати до Сум, аби зняти кошти. Продукти, нібито є, та все ж, якщо нам треба купувати щось [у великих кількостях], ми їдемо в Суми»,

- споживач з Білопілья

З 47 респондентів, 38 відзначили **можливість зняти готівку** у Білопільлі, 7 їздили в Суми, а ще 2 найчастіше знімали готівку у своїх населених пунктах у відділенні Укрпошти. **Більшість** (40 з 47) **знімає готівку у банкоматах/банках**, а 15 споживачів вказали, що отримують готівкові кошти у відділенні Укрпошти або у мобільному відділенні. Проте, за словами продавців, ні в цьому населеному пункті, ні в сусідніх немає працюючих банківських відділень. Окрім того, **більшість банкоматів не працює взагалі або працює з перебоями** через відключення електроенергії чи відсутність в них готівки. Водночас продавці зазначили, що Укрпошта надає увесь перелік послуг, включно з фінансовими.

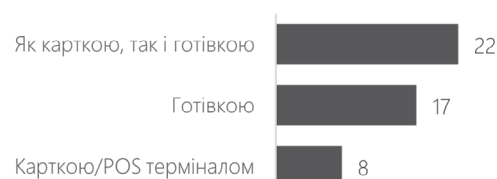
Більшість споживачів підтвердила, що загалом банкомати працюють, проте існують певні проблеми (наприклад, з поповненням їх готівкою). На другому місці серед згаданих перешкод з доступом до готівкових коштів є безпекові ризики, адже через постійні обстріли пересування є небезпечним. 8 з 47 споживачів (див. Рисунок 1) також вказали на високу вартість проїзду.

Опитані споживачі використовують різні способи оплати: за наявними даними, 22 розраховуються однаковою мірою як готівкою, так і картою, 17 – готівкою, 8 респондентів у Білопільлі – картою/платіжним терміналом (див. Рисунок 2). Обоє продавців приймають оплату готівкою і переказами на картку, але лише один з них вказав, що може використовувати платіжний термінал.

Рисунок 1: Перешкоди в доступі споживачів до готівки

Рисунок 2: Способи оплати споживачами

Наявність та цінова доступність товарів

За наданою споживачами інформацією, у населених пунктах Білопіль, Москаленки та Нові Вирки у продажу є **основні продукти харчування і засоби гігієни**, хоча, як повідомляється, дитяче харчування, памперси для дітей та дорослих були менш доступні (див. Рисунок 3). Відсутність дитячих товарів може бути пов'язана з рекомендацією сім'ям з дітьми евакуюватися до безпечніших районів. Декілька споживачів у Білопіль, Куянівці та Ворожбі вказали, що матеріали для ремонту житла (брезент, монтажна піна, цемент, ОСП) та зимові речі (тверде паливо, теплий одяг, теплі ковдри) були доступні. Втім, 14 споживачів не змогли відповісти на запитання щодо наявності у продажу матеріалів для ремонту житла, а 8 респондентів не зуміли відповісти на запитання щодо наявності у продажу зимових речей.

Згідно з «Дослідженням гуманітарного реагування у секторі житла» Ініціативи REACH's, до п'ятірки найзатребуваніших ресурсів та матеріалів для ремонту житла у Білопільській громаді входять: гроші для оплати матеріалів для ремонту/праці, покрівельні матеріали, двері, вікна та штукатурка. Матеріали для ремонту були у продажу, проте існувала проблема обмеженого асортименту, оскільки через безпекові ризики поставки у регіон скоротилися і майже усі магазини припинили роботу.²

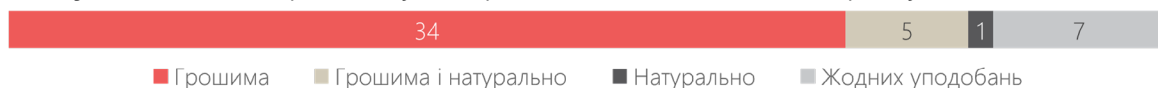
Обидва опитані продавці повідомили про можливість зберігання у своїх магазинах щонайменше 7-ми денного запасу продуктів харчування та засобів гігієни. Однак, за відчуттями обох продавців, магазини здатні лише частково задовольнити споживчий попит як за кількістю, так і за асортиментом найнеобхідніших товарів. Постачальники часто відмовляються доставляти товари з міркувань власної безпеки, тому роздрібним торговцям час від часу доводиться їздити в Суми особисто, аби придбати продукцію. Також вони потерпають від частих відключень електроенергії, які суттєво позначаються на їхній роботі, хоча обидва продавці повідомили, що мають генератори.

Більшість споживачів (40 з 47) повідомила про **зростання цін** за 2-4 тижні до збору даних. Через високі ціни 28 з 47 респондентів не могли придбати необхідні товари. Серед інших зауважених труднощів були: дороге паливо (n=10) та висока вартість проїзду (n=7). Водночас 17 споживачів повідомили, що фінансові фактори не становлять для них перешкоди.

Повідомляється, що 24 з 47 споживачів хоча б один раз отримували продуктові набори, 23 – гігієнічні набори, і 3 – грошову допомогу від гуманітарної чи благодійної організації протягом останніх 3 місяців. Однак одна жінка з Нових Вирок зазначила, що вона не може отримати гуманітарну допомогу, оскільки її родина живе на околиці села, а машина потребує ремонту. Окрім того, доведеться долати значну відстань, що небезпечно з огляду на обстріли.

Більшість опитаних споживачів (34 з 47) **надали перевагу отриманню грошової допомоги**, оскільки це дає можливість самостійно обирати необхідні їм товари. Жінка з Москаленок розповіла про отримання продуктових та гігієнічних наборів, частина продукції з яких їй не була потрібна, тому вона надала перевагу отриманню грошової допомоги. П'ять споживачів висловились за поєднання грошової допомоги та допомоги в натуральній формі, оскільки не завжди у продажу є необхідні матеріали, особливо для ремонту житла, а гуманітарні організації їх надають. Чоловік похилого віку з Москаленок повідомив, що йому зручніше отримувати допомогу в натуральній формі, оскільки таким чином він не матиме потреби ходити до магазину. Сім опитаних споживачів не мали окремих побажань (див. Рисунок 4).

Рисунок 4: Способи отримання гуманітарної допомоги, яким надають перевагу споживачі

25 з 34 споживачів, які надали перевагу грошовій допомозі, хотіли б отримувати лише її, а решта 9 хотіли б продовжувати отримувати допомогу в натуральній формі, але мати додаткову грошову допомогу.

Половина респондентів (23 з 47) вказала, що витратила б грошову допомогу на купівлю їжі, зокрема усі опитані в Нових Вирках та 5 з 9 в Москаленках (див. Рисунок 5). Також споживачі придбали б ліки (14), дрова (8), одяг (8) та оплатили б комунальні послуги (13). Одна 20-річна жінка витратила б кошти на евакуацію своєї родини.

Рисунок 3: Перелік доступних товарів, за інформацією від споживачів³

Рисунок 5: Товари, які споживачі планують придбати на грошову допомогу

Висновки

У процесі дослідження було виявлено, що частина торговельних точок у Білопільці працює і основні продукти харчування та засоби гігієни є у продажу. Натомість через те, що більшість магазинів у Москаленках та Нових Вирках зачинені, споживачі змушені здійснювати покупки у сусідніх населених пунктах. Споживачі мають можливість розраховуватися як готівкою, так і карткою, однак доступ до готівкових коштів є обмеженим, оскільки у громаді не працюють банківські відділення і часто трапляються перебої у роботі банкоматів. Однак, за отриманою інформацією, відділення Укрпошти працює.

Більшість респондентів надає перевагу грошовій допомозі, оскільки це дає їм можливість вільно обирати, які товари придбати. Хоча половина респондентів отримувала гуманітарну допомогу у вигляді продуктових наборів, дві третини витратили б грошову допомогу не лише на продукти, а й на купівлю ліків, оплату комунальних послуг, придбання дров, одягу тощо.

При плануванні своєї діяльності гуманітарним організаціям слід враховувати різні чинники, але насамперед питання безпеки та фізичний доступ. Хоча у місцевих магазинах у продажу є основні продукти харчування та засоби гігієни, усі споживачі назвали ймовірність обстрілів найбільшою перешкодою для доступу до магазинів та зняття готівки. Обмежений зв'язок, зокрема відсутність інтернет-зв'язку, обмежений режим роботи транспорту та скорочений графік роботи магазинів становлять відчутні фізичні обмеження у повсякденному житті місцевого населення.

Огляд методології

Це дослідження було ініційоване Цільовою робочою групою з питань доцільності готівкової та ваучерної допомоги, яка входить до складу Робочої групи з надання грошової допомоги, з метою оцінки функціональності та доступності магазинів та ринків у важкодоступних районах, зокрема тих, що знаходяться в межах 30 км від лінії фронту, а також районів, доступ до яких було відновлено, та районів, де склалась надзвичайна ситуація та може бути ускладнене надання регулярної гуманітарної допомоги. Дані були зібрані представниками двох організацій – членів Цільової робочої групи: «Людина в біді» та «Save the Children». Структуровані інтерв'ю з ключовими інформантами проводилися по телефону з 13 по 20 серпня 2024 року. Розподіл респондентів виглядав наступним чином: 2 представника підприємств роздрібною торгівлі та 30 споживачів у Білопільці, 8 споживачів у Москаленках та 9 споживачів у Нових Вирках.

Із 47 споживачів 32 були жіночої, 15 – чоловічої статі. 1 KI був віком від 18 до 30 років, 34 – віком від 31 до 59 років, та 12 – віком 60 років і старше.

Результати, представлені у цьому інформаційному бюлетені, відображають наскільки доступними для жителів досліджених населених пунктів є готівкові кошти та магазини, тому їх слід вважати індикативними щодо загальної ситуації у громаді.

Save the Children

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ

¹ Згідно з даними дослідження МОМ «Моніторинг переміщення населення на прифронтових територіях України» (1-13 серпня).

² «Дослідження гуманітарного реагування у секторі житла» Ініціативи REACH надається за запитом.

³ Інформація від чотирьох споживачів, які зазвичай роблять покупки у Сумах, не враховувалась при формуванні Рисунок.